

УДК 342.7:[349.2:349.3]

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.1.12>

Юрій Феодосійович Іванов,

кандидат юридичних наук, доцент,

Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини,
відділ права на працю (начальник відділу);

<https://orcid.org/0000-0002-6947-7873>,

e-mail: drivanov@ukr.net

МОНІТОРИНГ ОТРИМАННЯ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРАЦІВНИКАМИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Розкрито результати моніторингу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо дотримання права на отримання одноразової грошової допомоги постраждалими внаслідок військової агресії працівниками об'єктів критичної інфраструктури, державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування. Доведено невідповідність методики визначення об'єкта критичної інфраструктури умовам воєнного стану. Встановлено необхідність перегляду секторального та міжсекторального критеріїв визначення рівня негативного впливу в разі знищення (пошкодження) об'єкта критичної інфраструктури. Акцентовано на несвоєчасності ухвалення підзаконних нормативно-правових актів, унаслідок чого відбуваються порушення права потерпілих на отримання одноразової грошової допомоги. Зауважено на суб'єктивних чинниках подання неточних даних для включення об'єкта до Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, що призводить до порушення цього права. Аргументовано необхідність унесення змін до законодавства з метою поновлення права на отримання одноразової грошової допомоги за шкоду, завдану життю і здоров'ю працівників.

Ключові слова: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, потерпілі на виробництві, працівники об'єктів критичної інфраструктури, грошова допомога, відшкодування за завдану здоров'ю шкоду, воєнний стан, військова агресія.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Конституція України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3), що кожен має право на працю, на належні, безпечні і здорові умови праці (ст. 43), закріплює право кожного на соціальний захист у разі втрати повної або

часткової працездатності, втрати годувальника (ст. 46)¹. Діяльність держави повинна бути спрямована на забезпечення права працівників на безпечну працю, а в разі настання нещасних випадків – на відшкодування завданої шкоди та допомогу потерпілим у подоланні негативних наслідків.

Із початком повномасштабного вторгнення кожного дня гинуть або травмуються як військові, так і цивільні. Ворог, порушуючи закони і звичаї війни, завдає масштабних руйнувань цивільній інфраструктурі, що призводить до знищення підприємств і травмування працівників. У разі настання нещасного випадку на виробництві, внаслідок якого відбулось травмування, працівник отримує соціальні гарантії відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»² (далі – Закон № 1105). Згідно з положеннями ст. 1 Закону № 1105 нещасний випадок – обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися в процесі виконання ним трудових обов'язків, унаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю працівника або настала його смерть. Відповідно до ст. 30 Закону № 1105 передбачені страхові виплати, які можуть складатись із щомісячної страхової виплати, одноразової допомоги у разі смерті потерпілого, страхових витрат на професійну реабілітацію та соціальну допомогу, допомоги по тимчасовій непрацездатності.

У березні 2023 року був ухвалений Закон України «Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України»³ (далі – Закон № 2980), яким встановлюється право для деяких категорій осіб, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, каліцтва, контузії або

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96- ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 08.01.2025).

² Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення: 08.01.2025).

³ Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України : Закон України від 20.03.2023 № 2980-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2980-20> (дата звернення: 08.01.2025).

захворювання, пов'язаних із виконанням посадових (службових, професійних) обов'язків під час військової агресії російської федерації проти України в районах ведення воєнних (бойових) дій або в зонах, що зазнали бомбардувань, авіаударів та інших збройних нападів, на отримання одноразової грошової допомоги за шкоду, завдану життю і здоров'ю (далі – одноразова допомога). Законом № 2980 передбачено отримання одноразової допомоги працівниками об'єктів критичної інфраструктури, державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування (далі – потерпілі). Одноразова допомога встановлюється в таких розмірах: особам з інвалідністю III групи – 200 тис. грн, особам з інвалідністю II групи – 500 тис. грн, особам з інвалідністю I групи – 800 тис. грн, а в разі загибелі (смерті) – 1 млн грн. Право на такі виплати виникає, якщо зазначені події сталися після 24 лютого 2022 року.

Стан дослідження проблеми

До окремих проблем захисту постраждалих від нещасних випадків на виробництві звертались вітчизняні вчені. Так, С. Синчук і Л. Амелічева, досліджуючи питання відшкодування моральної шкоди потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, проводили аналіз поняття «ушкодження здоров'я», узгодження окремих норм Закону № 1105 та Кодексу законів про працю України у контексті визначення суб'єктів права на відшкодування моральної шкоди роботодавцем у разі смерті працівника від нещасного випадку на виробництві [1]. В. Дудін звертає увагу на проблеми реалізації положень Закону № 2980 та зазначає його бюрократоцентризм, маніпуляції з терміном «критична інфраструктура», внаслідок яких порушуються права потерпілих, відсутність ефективного механізму правозастосування, недотримання принципу верховенства права, до яких належать правова передбачуваність і правова визначеність у реалізації положень Закону № 2980 [2].

С. Синчук і В. Яструбецький, вивчаючи питання соціального захисту працівників крізь призму соціального діалогу, зауважують, що правовою підставою соціального захисту працівників є соціальні та професійні ризики. На їхню думку, розвиток трудових і соціально-економічних відносин зумовив появу нових обставин поза виробничим травматизмом, які ускладнюють виконання працівником трудових обов'язків та становлять професійні ризики. Вчені вважають, що професійний ризик необхідно розглядати в контексті поняття «право на належні, безпечні та здорові умови праці» [3]. Вважаємо, що в умовах повномасштабного вторгнення теза «аналіз професійного ризику крізь призму права на належні й безпечні умови праці» є актуальною та відповідає меті нашого дослідження. Ще на стадії

проекту Закону № 2980 (реєстр. № 7353 від 5 травня 2022 року) законодотворці у пояснювальній записці звертали увагу на необхідність належного функціонування об'єктів критичної інфраструктури (далі – ОКИ), органів місцевого самоврядування (далі – ОМС), органів виконавчої влади в умовах воєнного стану. Народні депутати зосереджували увагу на випадках загибелі та поранень під час виконання посадових обов'язків: на Миколаївщині окупанти влучили в будівлю обласної державної адміністрації, внаслідок чого загинули 38 державних службовців, а при влучанні в будівлю Харківської обласної державної адміністрації – 29¹.

Аналіз наукових публікацій засвідчує, що сьогодні поза увагою науковців залишається питання відшкодування шкоди, завданої працівникам внаслідок повномасштабної військової агресії. Право на працю та на соціальний захист у разі втрати працездатності є державною гарантією, яка закріплена в Основному Законі та законах України, що свідчить про актуальність дослідження питань отримання одноразової допомоги постраждалим від воєнних дій працівникам ОКИ та деяким іншим працівникам.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в розкритті механізму отримання одноразової допомоги за шкоду, завдану життю і здоров'ю окремих працівників унаслідок військової агресії РФ проти України. З урахуванням визначеної мети було поставлено такі *завдання*: проаналізувати нормативно-правові акти, які регулюють питання надання одноразової допомоги; окреслити проблемні питання, які не дозволяють працівникам повною мірою реалізувати передбачене право на виплати; розглянути результати моніторингу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за дотриманням права на працю та соціальний захист зазначених осіб.

Наукова новизна дослідження

Комплексно досліджено нормативно-правові акти, які встановлюють право на отримання одноразової допомоги за шкоду, завдану життю і здоров'ю працівників ОКИ, державних службовців, посадових осіб ОМС внаслідок повномасштабної агресії. Спираючись на

¹ Проект Закону про виплату одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану спричиненими військовою агресією проти України пораненням або загибеллю під час проходження публічної служби, виконання обов'язків на об'єктах критичної інфраструктури та здійснення професійної журналістської діяльності : від 05.05.2022 № 7353 / ініціатори П. В. Фролов, Г. М. Третякова, О. С. Корнієнко та ін. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39566> (дата звернення: 08.01.2025).

пріоритети держави щодо гарантування прав громадян, виявлено прогалини в законодавстві, які не надають змогу працівникам, а також членам їхніх сімей належним чином реалізувати своє конституційне право на отримання одноразової допомоги.

Виклад основного матеріалу

Із початком повномасштабної агресії, згідно зі статистичними даними Державної служби України з питань праці, спостерігається негативна динаміка щодо збільшення рівня виробничого травматизму. Аналіз табл. 1 свідчить про зростання загальної кількості травмованих: у 2022 році – 2 446 осіб, у 2023 – 2 632, у 2024 – 3 016. Якщо порівняти 2023 та 2024 роки, то у 2023 році кількість травмованих унаслідок нещасних випадків на виробництві через бойові дії становила 450 осіб, а у 2024 році – 1 006 (темп зростання – 223,5 %). Майже кожна друга подія зі смертельними наслідками також пов'язана з воєнними діями.

Таблиця 1

Рівень виробничого травматизму в Україні у 2022–2024 роках¹

Рік	Загальна кількість травмованих і загиблих осіб	Травмовані			Загиблі		
		Загальна кількість травмованих осіб	Кількість травмованих осіб через нещасні випадки, пов'язані з виробництвом		Загальна кількість загиблих осіб	Кількість осіб, загиблих через нещасні випадки, пов'язані з виробництвом	
			внаслідок бойових дій	інші події		внаслідок бойових дій	інші події
2022	2 919	2 446	411	2 035	473	217	256
2023	3 104	2 632	450	2 182	472	196	276
2024	3 509	3 016	1 006	2 010	493	224	269

Порядок розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку

¹ Стан виробничого травматизму // Державна служба України з питань праці : офіц. сайт. URL: <https://dsp.gov.ua/stan-vyrobnychoho-travmatyzmu> (дата звернення: 08.01.2025).

розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» від 17 квітня 2019 року № 337. Зазначений Порядок доповнено розділом «Процедура розслідування нещасних випадків у період дії правового режиму воєнного (надзвичайного) стану в Україні або окремих її місцевостях», відповідно до якого спеціальне розслідування проводиться за місцем настання нещасних випадків, які виникли під час виконання трудових обов'язків унаслідок воєнних дій (бомбардувань, ракетних та артилерійських обстрілів, мінувань, захоплення в полон, терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення тощо)¹.

Кількість потерпілих, на яких поширюються положення Закону № 2980, відображена в табл. 2. Серед загальної кількості потерпілих (1 753 особи), питома вага працівників ОКІ становить 92,9 %, або 1 630 осіб, державних службовців – 3,8 %, або 66 осіб, посадових осіб ОМС – 3,3 %, або 57 осіб.

Таблиця 2

Кількість потерпілих працівників ОКІ та інших осіб унаслідок військової агресії у період з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2024 року

Рік	Категорія потерпілих	Загальна кількість потерпілих осіб	Травмовані із загальної кількості потерпілих осіб	Смертельні наслідки із загальної кількості потерпілих осіб
1	2	3	4	5
2022	Працівники ОКІ	377	264	113
	Державні службовці	43	25	18
	Посадові особи ОМС	12	6	6
2023	Працівники ОКІ	415	293	122
	Державні службовці	1	1	0
	Посадові особи ОМС	15	12	3

¹ Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 337 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-п> (дата звернення: 08.01.2025).

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
2024	Працівники ОКІ	838	711	127
	Державні службовці	22	15	7
	Посадові особи ОМС	30	23	7
Всього	Працівники ОКІ	1 630	1 268	362
	Державні службовці	66	41	25
	Посадові особи ОМС	57	41	16
Всього потерпілих за 2022–2024 роки		1 753	1 350	403

На виконання Закону № 2980 Кабінетом Міністрів України 27 грудня 2023 року був затверджений Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України¹. Згідно з ним потерпіла особа подає до територіального органу Пенсійного фонду України заяву про призначення і виплату одноразової допомоги. На випадок смерті потерпілий може скласти розпорядження про виплату такої допомоги, а в разі відсутності розпорядження допомога виплачується рівними частками: дітям, одному із подружжя, який пережив померлу особу; батькам (усиновлювачам) померлого; внукам у разі смерті їхніх батьків; утриманцям. До заяви, крім документів, які посвідчують родинні (сімейні) зв'язки, додається акт розслідування нещасного випадку, гострого професійного захворювання, аварії або акт спеціального розслідування за формою Н-1.

У межах парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини проводиться моніторинг стану виконання Закону № 2980 щодо права на отримання одноразової допомоги державними службовцями, посадовими особами ОМС,

¹ Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1396 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2023-п#n105> (дата звернення: 08.01.2025).

працівниками ОКІ (далі – моніторинг) [4]. Згідно із положеннями ст. 1 Закону України «Про державну службу» державний службовець – це громадянин України, який обіймає посаду державної служби в державному органі. Відповідно державна служба – це діяльність, спрямована на практичне виконання завдань і функцій держави¹. У статті 2 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» посадовою особою місцевого самоврядування визнається особа, яка працює в ОМС, має посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій². Моніторингом виявлено, що проблема в отриманні одноразової допомоги виникає переважно у працівників ОКІ.

Відповідно до п. 2-1 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» під час дії воєнного стану, а також протягом 12 місяців після його припинення чи скасування повноваження уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури здійснюються Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі – Держспецзв'язок)³. Згідно з Порядком призначення і виплати одноразової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України Пенсійний фонд України після отримання заяви про виплату одноразової допомоги додатково направляє письмовий запит до Держспецзв'язку щодо отримання інформації про включення ОКІ до Реєстру об'єктів критичної інфраструктури (далі – Реєстр), який протягом 10 робочих днів повинен надати відповідь на запит. Пунктом 4 ст. 6 Закону № 2980 передбачалось, що до завершення формування Реєстру перелік ОКІ визначається Кабінетом Міністрів України згідно із Законом України «Про критичну інфраструктуру» (далі – Закон № 1882).

Моніторингом з'ясовано, що отримання таким об'єктом правового статусу ОКІ передбачає певну процедуру. Згідно з положеннями Закону № 1882 до ОКІ належать об'єкти інфраструктури, системи, їхні

¹ Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 08.01.2025).

² Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 № 2493-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14> (дата звернення: 08.01.2025).

³ Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 23.02.2006 № 3475-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15> (дата звернення: 08.01.2025).

частини та їхня сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам. Частиною 4 ст. 9 Закону № 1882 встановлюється, що до негативних наслідків для національної безпеки України можуть призвести порушення: врядування та надання публічних (адміністративних) послуг, інформаційних та фінансових послуг, електронних комунікацій, оборони, державної безпеки, енерго- і теплопостачання, водопостачання та водовідведення, продовольчого забезпечення, охорони здоров'я і фармацевтики, виготовлення вакцин, транспортного забезпечення; правопорядку та правосуддя, цивільного захисту населення, космічної діяльності, хімічної промисловості, дослідницької діяльності¹.

Законом № 1882 передбачені критерії для ОКІ: забезпечення життєво важливих національних інтересів, ймовірність завдання значної шкоди нормальним умовам життєдіяльності населення, уразливість таких об'єктів, унаслідок чого буде заподіяна значна шкода здоров'ю населення, масштабність негативних наслідків для держави, тривалість ліквідації таких наслідків. Критичність ОКІ поділяється на I, II, III та IV категорії. Передбачені секторальні переліки ОКІ, які, відповідно до положень ч. 1 ст. 19 Закону № 1882, ведуть державні органи, відповідальні за формування та реалізацію державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури в окремому секторі критичної інфраструктури – секторальному органі (далі – СО).

Кабінет Міністрів України у жовтні 2020 року затвердив Порядок віднесення об'єктів до критичної інфраструктури² (далі – Порядок № 1109), Перелік секторів критичної інфраструктури³ (далі – Перелік № 1109) та Методику категоризації об'єктів критичної інфраструктури⁴ (далі – Методика № 1109). У Методиці № 1109 визначається

¹ Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20> (дата звернення: 08.01.2025).

² Порядок віднесення об'єктів до критичної інфраструктури : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1109 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1384) // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-p#n11> (дата звернення: 08.01.2025).

³ Перелік секторів критичної інфраструктури : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1109 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 16.01.2024 № 48) // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#n42> (дата звернення: 08.01.2025).

⁴ Методика категоризації об'єктів критичної інфраструктури : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1109 // БД

механізм і критерії віднесення ОКІ до однієї з категорій критичності, розкривається процедура, відповідно до якої визначається категорія ОКІ, розраховується узагальнена нормована оцінка рівня критичності за встановленою формулою. Рівень критичності об'єкта критичної інфраструктури (далі – РКОКІ) визначається таким чином: I категорія критичності – $0,8 < \text{РКОКІ} \leq 1$; II категорія критичності – $0,63 < \text{РКОКІ} \leq 0,8$; III категорія критичності – $0,37 < \text{РКОКІ} \leq 0,63$; IV категорія критичності – $0,2 < \text{РКОКІ} \leq 0,37$; об'єкт не є критичним – $\text{РКОКІ} \leq 0,2$. Згідно з Порядком № 1109 СО складають Перелік секторів критичної інфраструктури та ОКІ, який включає 24 сектори, які поділяються на підсектори і типи основних послуг.

Адміністрацією Держспецзв'язку затверджені Методичні рекомендації щодо категоризації ОКІ, у Додатку до яких наведені приклади категоризації ОКІ з обґрунтуванням розрахунків віднесення їх до однієї з категорій критичності¹. Методичними рекомендаціями пропонується в СО створювати постійні робочі групи з ідентифікації та категоризації ОКІ, завданнями яких є: ідентифікація ОКІ; проведення категоризації ОКІ; формування секторального переліку ОКІ; підготовка та подання до Держспецзв'язку інформації про внесення відомостей ОКІ до Реєстру.

Порядком ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього² встановлено, що об'єкт критичної інфраструктури набуває цього статусу з моменту внесення його Держспецзв'язком до Реєстру та присвоєння унікального реєстрового номера. До відкритої інформації у Реєстрі віднесена інформація про: СО, який подав інформацію; найменування, код згідно з ЄДРПОУ (РНОКПП) оператора критичної інфраструктури, код основної діяльності за Класифікацією видів економічної діяльності; реєстровий номер ОКІ; дату внесення інформації до Реєстру вперше. Інформацією з обмеженим доступом є, зокрема, назва ОКІ; категорія його критичності; адреса його

«Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#n45> (дата звернення: 08.01.2025).

¹ Методичні рекомендації щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури : затв. наказом Адміністрації Держ. служби спец. зв'язку та захисту інформації України від 15.01.2021 № 23 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023519-21> (дата звернення: 08.01.2025).

² Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього : постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 415 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2023-п> (дата звернення: 08.01.2025).

місцезнаходження; найменування (ПІБ) та код згідно з ЄДРПОУ (РНОКПП) власника/суб'єкта управління; паспорт безпеки; додаткові відомості.

Мониторингом виявлені фактори, які призводять до порушення права потерпілих на отримання одноразової допомоги.

У більшості країн світу до ОКІ належать: транспортні й енергетичні мережі, системи міжбанківських розрахунків і телекомунікації, об'єкти, необхідні для функціонування органів державної влади, екстреної допомоги населенню, системи життєзабезпечення мегаполісів. Захист критичної інфраструктури є важливим напрямом політики у сфері безпеки країн – членів НАТО та ЄС [5]. Одним із перших кроків до ідентифікації ОКІ та покращення їхньої охорони стала Директива Ради 2008/114/ЄС, згідно з якою критична інфраструктура – це об'єкт, пошкодження якого істотно впливатиме на функції держави, а європейська критична інфраструктура – це інфраструктура держави, пошкодження якої матиме істотний вплив на дві або більше держави¹. Директива спрямована на запобігання терористичним атакам, захист енергетичного і транспортного секторів економіки, а також інших секторів, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій. Однак у Директиві та національному законодавстві щодо визначення ОКІ не враховано особливості, пов'язані з воєнними діями.

Директивою Ради 2008/114/ЄС та Законом № 1882 критичність об'єкта визначається важливістю для економіки, безпеки та можливістю виконання життєво важливих функцій. Тому не всі важливі об'єкти, відповідно до критеріїв критичності, можуть бути внесені до Реєстру. Наприклад, згідно з Методикою № 1109, затвердженою 9 жовтня 2020 року, ще до повномасштабного вторгнення, у разі знищення (пошкодження) ОКІ за умови ненадання послуг безпосередньо населенню, при максимальних 4 балах, суспільна значущість ОКІ за рівнем негативного впливу буде низькою: за секторальним критерієм рівень негативного впливу вважається незначним – 1 бал (Додаток 1 Методики № 1109); за міжсекторальним критерієм рівень негативного впливу буде надто малим – 0 балів (Додаток 2 Методики № 1109). Згідно з Методикою № 1109 неможливо віднести підприємство до ОКІ, якщо секторальний орган є виробником широкого асортименту продукції для забезпечення обороноздатності країни, але

¹ Директива Ради 2008/114/ЄС від 8 грудня 2008 року про ідентифікацію і визначення європейських критичних інфраструктур та оцінювання необхідності покращення їх охорони та захисту // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-08 (дата звернення: 08.01.2025).

фактичний характер/обсяг діяльності таких підприємств з виготовлення продукції не відповідає формальним значенням основних видів економічної діяльності підприємств за Класифікацією видів економічної діяльності та не належить до жодного з підсекторів критичної інфраструктури «сектору» секторального органу.

У Директиві (ЄС) 2022/2557 Європейського Парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про стійкість критично важливих об'єктів і скасування Директиви Ради 2008/114/ЄС¹ передбачається підвищення стійкості та здатності надавати послуги на внутрішньому ринку, спроможності ОКІ надавати основні послуги попри ризики. Крім того, увага зосереджується на зростаючій взаємозалежності держав у наданні послуг в енергетиці, транспорті, банківській справі, питній воді, стічних водах, виробництві, переробці та розподілі харчових продуктів, охороні здоров'я, космосу, інфраструктури фінансового ринку та цифрової інфраструктури, а також у певних аспектах державного управління. Директивою передбачене створення реєстру надавачів послуг (тобто переліку юридичних осіб, на відміну від Реєстру, передбаченого Законом № 1882); нагляд одного органу замість секторальних; запровадження сертифікації операторів критичної інфраструктури кожні чотири роки відповідно до державної оцінки ризиків; дотримання операторами критичної інфраструктури вимог стійкості у наданні послуг тощо. Для імплементації положень Директиви (ЄС) 2022/2557 парламентом України розроблено відповідний законопроект², яким встановлюється поняття, порядок і періодичність проведення національної оцінки ризиків; необхідність розроблення Національної стратегії стійкості; порядок проведення ідентифікації операторів критичної інфраструктури тощо.

До чинників, що порушують право на отримання одноразової допомоги, слід віднести несвоєчасне ухвалення відповідних нормативно-правових актів. Частиною 7 ст. 6 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 2980, опублікованого в «Голосі України» 14 квітня

¹ Directive (EU) 2022/2557 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on the resilience of critical entities and repealing Council Directive 2008/114/EC // EUR-Lex : сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2557/oj/eng> (дата звернення: 08.01.2025).

² Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про критичну інфраструктуру» щодо імплементації положень Директиви (ЄС) 2022/2557 Європейського парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про стійкість критично важливих об'єктів і скасування Директиви Ради 2008/114/ЄС : від 14.11.2024 № 12208 / ініціатори О. П. Федієнко, В. А. Ватрас, Т. П. Тарасенко та ін. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45218> (дата звернення: 08.01.2025).

2023 року та чинного з 1 травня 2023 року, перед Кабінетом Міністрів України було поставлено завдання затвердити перелік ОКІ, на працівників яких поширюється дія цього Закону. Водночас ч. 4 цієї ж статті визначає, що до завершення формування Реєстру перелік ОКІ, на працівників яких поширюється дія Закону, встановлюється урядом України. Закон № 1882, ухвалений 16 листопада 2021 року, передбачав ведення Реєстру ОКІ. Порядок № 1109 щодо віднесення об'єктів до критичної інфраструктури затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 року № 1109, а порядок ведення Реєстру – постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2023 року № 415, який номінально почав діяти з травня 2023 року. У 2015 році Кабінет Міністрів України затвердив Перелік об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави. У ньому зазначено сферу діяльності, область розташування об'єкта, його код за ЄДРПОУ та найменування. Однак цей перелік не увійшов до Реєстру.

Частиною 4 ст. 6 Закону № 2980 встановлено, що до завершення формування Реєстру ОКІ перелік ОКІ, на працівників яких поширюється дія цього Закону, визначається Кабінетом Міністрів України. До введення в дію Реєстру Перелік № 1109 секторів критичної інфраструктури, затверджений 9 жовтня 2020 року, не брався до уваги під час призначення допомоги потерпілим. Сумський окружний адміністративний суд, розглядаючи позов щодо відмови у виплаті допомоги потерпілому, звернув увагу, що страховий випадок із позивачем стався 7 квітня 2022 року, ще до введення в дію Реєстру. Його місце роботи відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1109 відносилось до переліку ОКІ, тому, за рішенням суду, Пенсійний фонд України під час ухвалення оскаржуваного рішення мав врахувати норми, передбачені ч. 4 ст. 6 Закону № 2980, але цього зроблено не було¹.

Моніторингом з'ясовано, що згідно з п. 18 Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього одною з причин невиключення ОКІ до Реєстру та відповідно повернення документів до секторального органу є неповнота інформації, її недостовірність, невідповідність категоріями критичності². Під час моніторингу було

¹ Рішення Сумського окружного адміністративного суду від 28.10.2024 : справа № 480/5947/24, провадження № 2-а/480/6064/24 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122609399> (дата звернення: 08.01.2025).

² Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання

виявлено, що оператори критичної інфраструктури несвоєчасно подають або взагалі не подають до секторальних органів документи для подальшого включення ОКІ до Реєстру. Після усунення невідповідностей виправлена інформація або приведена у відповідність з категоріями критичності може бути повторно подана до Держспецзв'язку. Під час моніторингу з'ясовано, що адреса ОКІ, вказана в Реєстрі, може бути адресою роботодавця (адміністрації) і не збігатися з адресою об'єктів, на яких сталася надзвичайна подія. Не завжди адреса робочого місця потерпілого може збігатися з юридичною адресою (наприклад, при усуненні аварій по електро-, тепло-, водопостачанню тощо). Згідно із Законом № 1882 до ОКІ можуть належати частини об'єктів, які не завжди мають юридичну адресу або можуть не бути включені до Реєстру. Невирішеним також залишається питання працівників підрядних організацій, які постраждали на ОКІ (наприклад охорона, клінінг тощо). Зазначені питання потребують додаткового врегулювання на нормативно-правовому рівні.

Висновки

Аналіз практики застосування Закону № 2980 щодо дотримання права на виплату одноразової допомоги потерпілим або членам їхніх родин дає змогу зробити певні висновки. Окремі положення Закону № 1882 не відповідають положенням Директиви (ЄС) 2022/2557. Положення Методики № 1109, затвердженої до повномасштабного вторгнення, не враховують сучасні вимоги воєнного стану. Відповідно не всі ОКІ підпадають під формальні ознаки та можуть бути включені до Реєстру. Крім того, при формуванні Реєстру не враховано Перелік № 1109, затверджений 9 жовтня 2020 року.

До факторів порушення права на отримання одноразової допомоги належить несвоєчасність ухвалення підзаконних нормативно-правових актів. Причинами невключення ОКІ до Реєстру та відповідно повернення документів до секторального органу є неповнота інформації, її недостовірність, невідповідність категоріями критичності. Існують приклади невідповідності юридичної адреси ОКІ, зазначеної в Реєстрі, фактичній адресі об'єктів, на яких сталася надзвичайна подія, не завжди адреса робочого місця потерпілого може збігатися з юридичною адресою (у разі усунення аварій по електро-, тепло-, водопостачанню тощо). Важливим є ухвалення Проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про критичну інфраструктуру» щодо імплементації положень Директиви (ЄС) 2022/2557 Європейського парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про

інформації з нього : постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 415 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2023-п> (дата звернення: 08.01.2025).

стійкість критично важливих об'єктів і скасування Директиви Ради 2008/114/ЕС, яким визначається поняття, порядок та періодичність проведення національної оцінки ризиків; необхідність і порядок розроблення Національної стратегії стійкості; порядок проведення ідентифікації операторів критичної інфраструктури тощо. Сподіваємось, внесення відповідних змін до зазначених нормативно-правових актів дозволить поновити право потерпілих на отримання одnorазової допомоги.

Список бібліографічних посилань: 1. Синчук С. М., Амелічева Л. П. Відшкодування моральної шкоди працівникам, потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Академічні візії*. 2022. Вип. 14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7661176>. 2. Дудін В. Недоступний мільйон. Чому відмовляють у виплаті при загибелі працівників критичної інфраструктури // Facenews : сайт. 21.08.2024. URL: <https://www.facenews.ua/articles/2024/338638/> (дата звернення: 08.01.2025). 3. Синчук С. М., Яструбецький В. В. Соціальний захист працівників як об'єкт соціального діалогу. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Вип. 35. С. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7618238>. 4. Іванова М., Іванов Ю. Інформаційно-правові аспекти діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 70. С. 144–163. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.70.144>. 5. Бірюков Д. С., Кондратов С. І. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні : аналіт. доп. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2012. 57 с.

Надійшла до редколегії 30.01.2025

Прийнята до опублікування 03.03.2025

Ivanov Yu. F. Monitoring the financial assistance received by the critical infrastructure employees affected by the military aggression

The article reveals the results of the monitoring conducted by the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights regarding the observance of the right to receive financial assistance by employees of critical infrastructure facilities, civil servants and local self-government officials affected by military aggression. The relevance of the topic is due to the fact that ensuring observance of the constitutional rights of citizens, and in the context of martial law, ensuring guarantees for employees whose activities are directly related to the victory over the aggressor is a priority for the State. The purpose of the article is to analyse the legislation regulating the issue of receiving a one-time financial benefit for damage to life and health caused to employees.

The achievement of the above goal was made possible through the use of a set of methods of scientific knowledge, namely, dialectical, comparative legal, formal and logical, and

systemic and structural methods. Based on the analysis, the research proves that the methodology for determining the critical infrastructure object does not meet the conditions of martial law. The author establishes the need to revise the sectoral and intersectoral criteria for determining the level of negative impact in the event of destruction (damage) of a critical infrastructure facility. The article emphasises the untimely adoption of bylaws and regulations, which results in a violation of the victims' right to receive one-time assistance. The subjective factors of submitting inaccurate data for inclusion of an object in the Register of Critical Infrastructure Objects, which leads to a violation of this right, are emphasised. It is established that the Law of Ukraine "On Critical Infrastructure" does not comply with the provisions of Directive (EU) 2022/2557. On the basis of the study, the conclusions on the gaps in the legislation that lead to violations of the rights of this category of citizens are formulated.

Keywords: Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, workplace injuries, critical infrastructure workers, financial assistance, compensation for health damage, martial law, military aggression.

